

ТИЩЕНКОВА І. О.,кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін та публічного
управління*(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ)*

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.27>**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

В науковій статті на підставі аналізу сучасних наукових досліджень та практики реалізації електронного урядування в Україні окреслено перспективні напрями подальшого його розвитку.

В роботі проаналізовано результати впровадження електронного урядування в Україні за останні роки. З'ясовано, що впровадження електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації в межах внутрішнього ринку сприятиме формуванню цифрового майбутнього й потребуватиме створення передбачуваного регуляторного середовища для підвищення ефективності онлайн-послуг і платформ електронної комерції.

На підставі даних дослідження E-Government Development Index за 2024 рік за рейтингом Online services Index, результатів вітчизняних соціологічних досліджень, аналізу реалізованих та запланованих проєктів електронного урядування в Україні авторка робить висновок про ефективність цифрової трансформації України, що розширює можливості для її соціально-економічного зростання, зміцнення безпеки держави в глобальному середовищі, тощо.

Запропоновано два напрями подальшого розвитку електронного урядування в Україні: по-горизонталі та по-вертикалі. Акцентовано на змісті першого напрямку, який полягає у розширенні видів та якості послуг, які надаються в он-лайн форматі: розробка можливостей проведення виборів в Україні через мобільні застосунки, збільшення спроможностей роботи зі зверненнями громадян он-лайн, збільшення спроможностей електронного документообігу, перехід медичного документообігу он-лайн, автоматична консолідація комунальних послуг та рахунків з даними власника майна, видача електронних талонів через електронний підпис, що унеможливить корупційну складову, тощо. Звернута увага на те, що другий напрям полягає у активному розвитку електронного урядування не тільки на державному, але на місцевому рівні (військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, територіальні державні органи, підприємства, установи та організації, тощо). З'ясовано, що саме місцевий рівень електронного урядування значно відстає від державних ініціатив, тому на цьому пропонуємо і зосередити увагу.

Ключові слова: електронне урядування, цифровізація, прозорість, цифрова інфраструктура, публічні послуги.

Tyschenkova I. O. Prospective directions for the development of electronic governance in Ukraine

The scientific article, based on the analysis of modern scientific research and the practice of implementing e-government in Ukraine, outlines promising directions for its further development.

The article analyzes the results of the implementation of electronic governance in Ukraine in recent years. It was found that the introduction of electronic trust services and electronic identification within the internal market will contribute to the formation of the digital future and will require the creation of a predictable regulatory environment to improve the efficiency of online services and e-commerce platforms.

Based on the data of the E-Government Development Index for 2024 according to the Online services Index rating, the results of domestic sociological studies, the analysis of implemented and planned e-government projects in Ukraine, the author concludes about the effectiveness of the digital transformation of Ukraine, which expands the opportunities for its socio-economic growth, strengthening state security in the global environment, etc.

Two directions of further development of e-governance in Ukraine are proposed: horizontally and vertically. Emphasis is placed on the content of the first direction, which consists in expanding the types and quality of services provided in an online format: development of opportunities for conducting elections in Ukraine through mobile applications, increasing the capacity to work with citizens' appeals online, increasing the capacity of electronic document flow, transitioning medical document flow online, automatic consolidation of utility services and accounts with data of the property owner, issuance of electronic coupons via electronic signature, which will make the corruption component impossible, etc. Attention is drawn to the fact that the second direction consists in the active development of electronic governance not only at the state, but also at the local level (military administrations, local self-government bodies, territorial state bodies, enterprises, institutions and organizations, etc.). It was found that the local level of e-governance lags far behind state initiatives, so we suggest focusing attention on this.

Key words: *e-government, digitalization, transparency, digital infrastructure, public services.*

Вступ. Згідно даних дослідження E-Government Development Index за 2024 рік за рейтингом Online services Index Україна за рівнем розвитку цифрових державних послуг займає 5 місце в світі (у 2018 році – 102 місце). При цьому один із складників сервісу оцінює, наскільки добре держава надає послуги через інтернет, та наскільки зручними для громадян є державні сайти. Серед основних досягнень України є те, що держава стала першою у світі, яка має офіційний електронний паспорт громадянина; однією з перших держав у світі, де сертифікат COVID-19 у додатку Дія був офіційно визнаний ЄС; четвертою державою в Європі, яка має цифрові водійські права [1]. При цьому, активний розвиток цифрової інфраструктури та додатків постійно підвищують цифрову грамотність населення.

При цьому варто відзначити, що неодноразово вітчизняні вчені зверталися до тематики дослідження розвитку електронного урядування в Україні. Варто виокремити такі сучасні роботи в цьому напрямку: Мохова Ю. Л. (2021) присвятила дисертаційне дослідження державним механізмам розвитку електронного урядування в умовах цифрових трансформацій України [2]; Політанський В. С. (2024) досліджував на дисертаційному рівні організаційно-правові засади функціонування електронного урядування в Україні [3]; Александрова М. В. (2024) розробляла адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері електронного урядування [4]; Юсіфбейлі Р. Р. (2023) розглядав електронне

врядування як механізм публічного управління та адміністрування [5]; Тищенко І. О. (2021) акцентувала увагу на деяких аспектах адміністративно-правового забезпечення надання електронних публічних послуг об'єднаними територіальними громадами в Україні [6], тощо.

Однак, динаміка розвитку цифрових технологій спонукає до постійного оновлення механізмів їх запровадження в різні сфери суспільного життя. Не зважаючи на вагомий прогрес електронного урядування в Україні за останні роки, постійно виникають нові напрямки, в яких доцільно і можливо його впровадження. Вказані фактори обумовлюють актуальність обраної тематики дослідження та необхідність проведення додаткових наукових розробок.

Постановка завдання. Мета написання наукової статті – на підставі аналізу сучасних наукових досліджень та практики реалізації електронного урядування в Україні окреслити перспективні напрями подальшого його розвитку. Для досягнення поставленої мети нами будуть реалізовані наступні завдання: проаналізувати результати впровадження електронного урядування в Україні за останні роки, визначити їх ефективність, на підставі раніше запропонованих ідей та практики електронного урядування в Україні визначити напрями розвитку електронного урядування в Україні.

Результати дослідження. Події 2024 року в Україні активно вплинули на розвиток інформаційних технологій та якість їх запровадження у повсякденне та публічне життя громади. Проведені в державі соціологічні дослідження підтверджують ефективність заходів, спрямованих на розвиток електронного урядування. Зокрема, усі учасники і учасниці одного з таких соціологічних досліджень 2023 року продемонстрували відкритість до електронних послуг: респонденти користуються різноманітними сервісами зараз і готові до подальшого їх розширення. Електронні послуги вже сприймаються як невіддільна складова життя, яка дає багато переваг: суттєва економія часу і зусиль; можливість уникнути дискомфорту, пов'язаного з чергами та бюрократією; зменшення впливу людського чинника: меншу ймовірність помилки, менше негативних моментів під час спілкування з державними службовцями; зручність: можливість скористатися послугою в бажаному місці, в бажаний інтервал часу. Переваги електронних послуг набули особливої значущості в період повномасштабної війни, оскільки отримати такі послуги можна незалежно від повітряної тривоги [7].

Серед виявлених дослідженням перепон, які респонденти вважають несуттєвими: брак впевненості щодо захищеності персональних даних, побоювання стати жертвою шахрайства – цей чинник раніше викликав у респондентів брак довіри до електронних послуг і подекуди все ще має вплив; брак необхідної технічної бази: частина населення (особливо в селах) не має доступу до якісного інтернету, у деяких бракує необхідних технічних засобів для користування ним; незадоволеність низкою послуг в процесі користування, головним чином, через їхні обмежені можливості: іноді важко або неможливо отримати повний обсяг послуги лише в електронному форматі і далі необхідно, наприклад, йти з паперами до установи, ставати в чергу тощо [7].

Продовжуючи обраний напрямок розвитку електронного урядування в світі, 5 вересня 2024 року Європейською комісією підписана Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект (далі – ШІ), яка узгоджується з принципами Закону ЄС про ШІ та стосується ключових сфер, зокрема: прозорості контенту, створеного ШІ; управління ризиками; зобов'язань документування для систем ШІ з високим рівнем ризику та захисту прав людини [9]. Вказані нормативно-правові акти спонукають Україну до адаптації вітчизняного законодавства на фоні її євроінтеграційних прагнень.

Зокрема, у серпні 2024 року Кабінет Міністрів України ухвалив пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на 2024–2026 роки, як невід'ємна складова вимог Європейського Союзу у сферах інформатизації, електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг, користування радіочастотним спектром сприятиме розвитку системи електронної взаємодії органів виконавчої влади та Єдиного державного вебпорталу відкритих даних [10]. Основну увагу спрямовано на проекти у сферах національної безпеки та оборони, юстиції, економіки й торгівлі. Утім, інтенсивне впровадження запланованих заходів потребуватиме започаткування проектів у понад 80 державних органах, установах та підприємствах,

які матимуть вплив на створення та наповнення Реєстру публічних електронних реєстрів, що своєю чергою вплине на розвиток функціональних можливостей інформаційної системи управління людськими ресурсами та пришвидшення розвитку сфер електронного резидентства, віртуальних активів і штучного інтелекту. Крім того, такий підхід забезпечить оперативний обмін інформацією між органами влади, пришвидшить логістику, знизить корупційні ризики, підвищить ефективність управління арештованим майном і збільшить надходження до державного бюджету. Цьому сприятиме зареєстрований у Верховній Раді України законопроект щодо спрощення процедури державного нагляду у сфері електронних комунікацій та оперативного забезпечення сталості електронних комунікаційних мереж [11].

Виходячи з аналізу спроможності національної системи кібербезпеки, Мохова Ю. Л. визначає такі основні виклики для України у сфері інформаційної безпеки: активне використання кіберзасобів у міжнародній конкуренції за світове лідерство, змагальний характер розвитку засобів кібербезпеки та реалізації кіберзагроз у процесі швидких прогресуючих змін інформаційно-комунікаційних технологій, хмарних обчислень; мілітаризація кіберпростору та зростаючі технологічні можливості кіберзброї; зростання технологічного рівня протиправних посягань на інтереси держави, суспільства та окремих громадян із застосуванням методів соціальної інженерії. Погоджуємося з позицією авторки, яка виділяє пріоритети забезпечення кібербезпеки в Україні: убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України у кіберпросторі; європейська та євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки) [2, с. 423–424].

Важливе значення щодо наближення до законодавства ЄС у сфері е-ідентифікації та е-довірчих послуг має затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2024 року Порядок проведення процедури оцінки відповідності у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг [12]. Впровадження електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації в межах внутрішнього ринку сприятиме формуванню цифрового майбутнього й потребуватиме створення передбачуваного регуляторного середовища для підвищення ефективності онлайн-послуг і платформ електронної комерції [8].

Започаткована Міністерством цифрової трансформації України за сприяння проекту «Підтримка цифрової трансформації» комунікаційна платформа сфери відкритих даних «Data+», яку фінансують USAID і UK Dev, розширює можливості залучення представників органів державного управління, міжнародних партнерів, експертів та користувачів відкритих даних для участі в розробленні проекту Стратегії розвитку сфери відкритих даних на 2025–2027 роки [13]. У 2023 році Україна перебувала в трійці лідерів європейського рейтингу сфери відкритих даних «Open Data Maturity», що свідчить про прогрес у доступності даних та повторному використанні інформації державного сектора. Тим часом виклики у сфері відкритих даних в умовах загострення воєнних дій потребують насамперед визначення пріоритетних напрямів розвитку державної політики в цій сфері, гармонізації українського законодавства зі стандартами ЄС та підвищення якості й кількості суспільно потрібних наборів відкритих даних. У серпні 2024 року за ініціативи Міністерства цифрової трансформації України оголошено Програму підтримки й фінансування «Open Data Ambassadors» для фахівців у понад 100 тис. грн на втілення проєктів, персоналізовану освітню програму та створення можливості для нетворкінгу й розвитку особистого бренду [14].

На підставі аналізу міжнародно-правових документів щодо впровадження технологій електронного урядування, Політанський В. С. виокремлює такі основоположні їх аспекти: спрямованість на потреби громадян та бізнесу; застосування інноваційних методів і рішень; оптимізація процесів взаємодії між державою, громадянами та бізнес-сектором; удосконалення процедур реалізації електронної демократії; високий рівень якості послуг; моніторинг потреб усіх соціальних верств населення та концентрація на найважливіших із них; реалізація електронних послуг за допомогою різноманітних каналів зв'язку; забезпечення захисту інформації в мережі Інтернет; дотримання та захист прав людини; оптимізація діяльності органів публічної влади та всієї системи публічного управління; підвищення інноваційної культури управління [3].

Александрова М. В. виокремлює спільні для європейських держав риси, які могли б бути запозичені для розвитку електронного урядування в Україні: спеціальне законодавче забезпечення, що регулює функціонування електронного урядування; збільшення матеріально-технічного забезпечення, що сприятиме розширенню інфраструктури електронного урядування (розширення переліку публічних послуг і цифрових інструментів); розширення мережі навчання для громадян щодо засвоєння цифрових навичок тощо [4].

Важливою подією у вересні 2024 року стало підписання меморандуму про співпрацю у сфері системної цифрової трансформації між Міністерством цифрової трансформації України та урядом Швейцарії. Меморандум консолідує зусилля щодо визначення спільної візії вдосконалення цифрових рішень у реалізації реформ у сфері охорони здоров'я, соціальної політиці, освіті, гуманітарному розмінуванні, житлово-комунальних послугах, державній статистиці та реформі державного управління, що передбачає можливість упровадити важливі зміни в державі на регіональному та територіальному рівнях [15]. Впродовж 2024–2028 років на цифрову трансформацію соціально важливих сфер державної політики й цифровий розвиток громад Швейцарія виділяє 58,7 млн швейцарських франків у межах програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що його виконує Фонд «Східна Європа». Розширена співпраця сприятиме цифровізації регіонального управління, що дасть змогу регіонам отримати цифрові інструменти та знання, потрібні для поліпшення надання послуг, і запустити ще більше нових сервісів та впровадити зміни, які стають важливим каталізатором реформ, необхідних для відновлення, відбудови та сталого розвитку України. Утім, такий комплексний підхід є важливим для відновлення і розвитку громад, а також забезпечення інклюзивного цифрового доступу та підвищення стійкості громад.

На наш погляд, запровадження ефективних інформаційно-комунікаційних інновацій у діяльність об'єднаних територіальних громад є актуальним, адже надає найкращі можливості сфокусуватися на потребах громадян. Саме завдяки використанню інформаційно-комунікаційним технологій місцева влада поліпшує умови, необхідні для забезпечення належної реалізації громадянами своїх прав та охоронюваних законом інтересів [6].

Юсіфбейлі Р. Р. запропонував такі рекомендації щодо розвитку е-врядування в Україні: необхідність створення ефективної централізованої системи законодавчого забезпечення проєктів у цій галузі, обов'язкове поєднання всіх комплексних заходів з оптимізацією адміністративних процесів та реформуванням органів публічного управління та адміністрування [5].

Висновки. Узагальнюючи сказане вище, варто акцентувати на ефективності цифрової трансформації України, що розширює можливості для її соціально-економічного зростання, зміцнення безпеки держави в глобальному середовищі, тощо. Враховуючи викладені вище аналітичні позиції щодо удосконалення електронного урядування, ініціативи уряду України, спрямовані на підвищення ефективності електронного урядування, а також думки громадян щодо реалізації цих заходів, вважаємо за необхідне окреслити два напрями подальшого розвитку електронного урядування в Україні.

Перший напрям – по-горизонталі – полягає у розширенні видів та якості послуг, які надаються в он-лайн форматі. Наприклад, розробка можливостей проведення виборів в Україні через мобільні застосунки, збільшення спроможностей роботи зі зверненнями громадян он-лайн, збільшення спроможностей електронного документообігу, перехід медичного документообігу он-лайн, автоматична консолідація комунальних послуг та рахунків з даними власника майна, видача електронних талонів через електронний підпис, що унеможливить корупційну складову, тощо.

Другий напрям – по-вертикалі – полягає у активному розвитку електронного урядування не тільки на державному, але на місцевому рівні (військовій адміністрації, органи місцевого самоврядування, територіальні державні органи, підприємства, установи та організації, тощо). Саме місцевий рівень електронного урядування значно відстає від державних ініціатив, тому на цьому пропонуємо і зосередити увагу.

Список використаних джерел:

1. Підвищуємо рівень розвитку цифрових державних послуг – Комітет з питань цифрової трансформації. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/253877.html
2. Мохова Ю. Л. Державні механізми розвитку електронного урядування в умовах цифрових трансформацій України. : дис. докт. наук з державного управління: 25.00.02. Миколаїв, 2021. 490 с.
3. Політанський В. С. Організаційно-правові засади функціонування електронного урядування в Україні : автореф. дис. ... докт. юр. наук : 12.00.07. Кропивницький, 2024. 42 с.
4. Александрова М. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері електронного урядування : дис. ... доктора філософії: 081 «Право». Київ, 2024. 236 с.
5. Юсіфбейлі Р. Р. Електронне урядування як механізм публічного управління та адміністрування : дис. ... доктора філософії : 28 «Публічне управління та адміністрування». Київ, 2023. 275 с.
6. Тищенко І.О. Деякі аспекти адміністративно-правового забезпечення надання електронних публічних послуг об'єднаними територіальними громадами в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 147–151. DOI 10.31733/2078-3566-2021-1-147-151
7. Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг. *Аналітичний звіт*. Київ. 2024. 67 с. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/infographic-e-services-use-in-ukraine-2023.pdf>
8. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Серпень – вересень 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-serpen-veresen>
9. The European Commission signs historic Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Vilnius, 5.IX.2024. URL: <https://rm.coe.int/1680afae3c>
10. Деякі питання цифрової трансформації : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 735-р від 02.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2024-%D1%80#Text>
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання державного нагляду в сфері електронних комунікацій та оперативного забезпечення сталості електронних комунікаційних мереж : Законопроект № 11431 від 22.07.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44618>
12. Про затвердження Порядку проведення процедури оцінки відповідності у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг : Постанова Кабінету Міністрів України № 1062 від 13 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2024-%D0%BF#Text>
13. Запускаємо громадське обговорення Стратегії розвитку сфери відкритих даних. URL: <https://thedigital.gov.ua>
14. Понад 100 тисяч гривень на втілення проєктів у сфері відкритих даних: реєструйтеся на Open Data Ambassadors. URL: <https://thedigital.gov.ua>
15. Швейцарія виділяє 58,7 млн франків на цифровізацію публічного управління та розвиток регіонів України: Мінцифра й Уряд Швейцарії підписали меморандум. URL: <https://thedigital.gov.ua>

